

Інна Рікун Математики й механіки Одеси

Вчені вузів Одеси: Біобібліографічний довідник. Вип. 1. Природничі науки. 1865-1945. Ч. 2. Математики. Механіки / Міністерство культури України. Одеська державна наукова бібліотека ім. М.Горького; Упорядн. І.Е.Рікун. - Одеса, 1995. - 175 с.

З 1993 р. відділ науково-допоміжної та рекомендаційної бібліографії Одеської державної наукової бібліотеки ім. М.Горького почав працювати над біобібліографічним довідником «Вчені вузів Одеси», що має складатися з п'яти частин, присвячених математикам і механікам, фізикам і астрономам, хімікам і біологам, геологам і географам. Кожна частина поділена на два випуски за хронологічним принципом. Перший охоплює період з 1856 р. (час заснування Новоросійського університету) по 1945 р.; другий - з 1946 по 1995.

Одеса - місто з великими науковими та освітніми традиціями. В її вузах працювали й працюють багато вчених, тому ми змушені були обмежити кількість персоналії і включати до посібника лише професорів та докторів наук. 1994 р. побачила світ його перша частина «Геологи. Географи», 1995 - друга - «Математики. Механіки». Цей випуск ґрунтується не тільки на друкованих джерелах, а й на матеріалах обласного та вузівського архівів. Ряд фактів було відновлено за допомогою родичів, учнів і знайомих учених.

У довіднику міститься 55 статей, 19 з яких - це біографії, складені вперше. Особливо важко було з'ясувати факти біографій з післяреволюційного часу, бо історія радянської вищої школи 20-30-х років - це майже суцільна біла пляма. Дещо вдалося встановити завдяки архівним документам, періодиці тих років.

Ось приклад. У 1908 - 1911 рр. в Новоросійському університеті працював відомий фізик Б.В.Станкевич. У матеріалах архіву вузу його прізвище зустрічається часто. А от ініціали І.В. сприймалися як помилка. Пошуки довели, що І.В.Станкевич - брат Б.В.Станкевича, який працював приват-доцентом кафедри механіки.

Відомий одеський математик та педа-

гог Д.А.Крюканівської 1938 р. був заарештований за сфабрикованою справою, помер в ув'язненні від тюрмих побой. Тривалий час вважалося, що до його арешту був причетний Я.Б.Шор (у ті роки обіймав посаду доцента кафедри теоретичної механіки Одеського державного університету). Ознайомлення з документами КДБ, здійснене дочкою Крюканівської, дало змогу встановити непричетність Шора.

Нелепою і трудомісткою було встановлення точної дати смерті відомого математика В.В.Преображенського. Як відомо, він усе життя підтримував дружні стосунки з М.Є.Жуковським. Перегляд літератури про цього вченого нічого не дав, як і «Математического сборника», органу товариства, членом якого був Преображенський. Шукана вдалося вишукати в протоколах засідань товариства, на одному з яких молодший брат вченого московський математик і методист П.В.Преображенський повідомив присутніх про смерть брата. Пощастило відшукати й фото вченого, яке до цього ніде не друкувалося.

Робота над довідником триває.

Павло Сохань,
Ігор Верба

Розпочато енциклопедичний проект

Українська біографістика: Збірник наукових праць. Вип. 1. - К., 1996. - 220 с.

Виданий інститутом біографічних досліджень НБУВ перший випуск збірки «Українська біографістика», як ніколи, виявляється на часі. Бо й сама тематика його, а головне - розробка науково-методичних засад щодо створення грандіозного енциклопедичного проекту - Українського біографічного словника (УБС) - усе це надзвичайно актуальне сьогодні. Мабуть, не варто акцентувати увагу на тому, що ділянку біографічних студій де панував принцип класового підходу і відбувалося знеособлення історії, ще в недалекому минулому було цілковито занедбано. Отже, цілком логічно, що збірка відкриває стаття академіка Я.Ісєвича з обґрунтуванням видання максимально повного українського національного біографічного словника, який враховуватиме всі сучасні досягнення в цій царині. До даної тематики належать і праця к.і.н. В.Чижика «Сучасні проблеми підготовки українського біографічного словника». У ній на конкретних прикладах подається широка палітра банку даних УБС, пропонується поділ персоналії на три умовні категорії:

1) Найвідоміші постаті, які очолювали процес державотворення, національно-визвольної і культурно-просвітницької рух.

2) Особи загальнонаціонального значення, активні учасники процесу національного відродження, які збагатили своїм доробком досвід людства в різних формах діяльності.

3) Діячі регіонального й місцевого значення, представники української діаспори та іноземці, які вплинули на історичну та культурну процеси в Україні.

Конкретизацією цієї праці є доробок В.Лопика, який торкається проблематики відбиття в УБС історичних і культурних зв'язків України з народами Європи та персоналії діячів неукраїнського походження. Йдеться про критерій відбору імен іноземців, внесок яких у національну скарбницю українського народу непроминальний. Згадаймо, хоча б, видатних істориків і громадських діячів: митрополита Петра Могила (молдаванин), історика Володимира Антоновича (поляк), гетьмана Пилипа Орлика (з баронського роду Чеського королівства), письменника, духовного батька українських літераторів 1920-х років росіянина Миколи Хвильового (Фітільова) та багатьох інших.

Тематичним відгалуженням від попередніх праць є стаття тріумвірату дослідників - О.Брайчевського, С.Ляшко, В.Чижика - про традиції та джерелознавчу базу національної біографічної школи кінця Х - поч. ХХ ст., в якій коротко проаналізовано видатні пам'ятки вітчизняної докумен-

тальності - літописи, зводи, патерици, діарії, що містять чимало матеріалу для УБС. Не оминули увагою науковці й титанічну роботу своїх попередників над аналогічними питаннями в Науковому товаристві ім. Т.Шевченка у Львові та в Комісії для складання біографічного словника українських діячів при ВУАН.

Науково-методичні засади створення УБС розглядаються в наступному розділі, що є наочним взірцем для написання біографічних статей, своєрідною візитною карткою рецензованого збірки.

Третій розділ - «Біографічні публікації» - ілюструє практичну сторону енциклопедичних гасел, які пропонується вмістити в УБС. Вони переважно належать перу відомих науковців, так чи інакше причетних до великого національного проекту. Серед них: Л.Матасюк, В.Горбач, Л.Федорова, Е.Цыганкова, І.Усенко, В.Давиденко. Дякуючи їхнім зусиллям, на сторінках збірки з'явилися портрети таких великих українців, як політолог Вячеслав Ливинський, археолог Кандрат Лохвицький, літературознавець Михайло Драй-Хмара, мовознавець Степан Сміль-Стоцький, правознавець Олена (Йоанна) Малиновська.

Інформаційного забезпечення УБС торкаються доробки В.Шостака і В.Чижика «Деякі питання програмно-комп'ютерного забезпечення українського біографічного словника», Я.Ісєвича «Українознавство:

© Рікун Інна Емільївна, Київ, 1996

© Сохань Павло Степанович, Київ, 1996

© Верба Ігор Володимирович, Київ, 1996